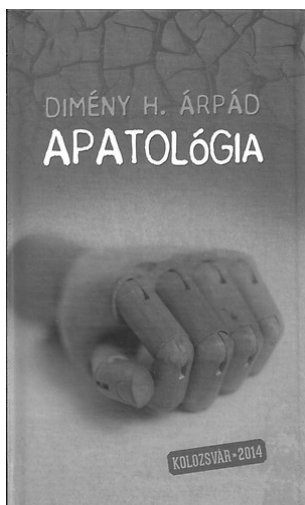

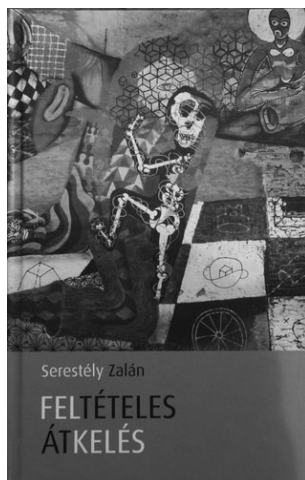
NAGY MÁRTA JÚLIA

Apateózisok

DIMÉNY H. ÁRPÁD: APATOLÓGIA
SERESTÉLY ZALÁN: FELTÉTELES ÁTKELÉS

Sétatér Kulturális Egyesület
Budapest, 2014
70 oldal, 1200 Ft

Fiatal Írók Szövetsége
Budapest, 2014
51 oldal, 1600 Ft

„hiába teszem a lemezt az asztalra ki / arról nem néz vissza
rám szürke szemével apám” (Dimény H. Árpád: *apám fotói*)
és „egyetlen kitarzott terc alatt / átrendeződni mint felkavart
/ légtér és halált csinálni a színre / ezen dolgozom” (Serestély
Zalán: *zárójeleinkről születésnapodra*). Talán már ebből a két
idézetből is érzékelhető, hogy a két elsőkötetes, Dimény-
Haszmann Árpád és Serestély Zalán könyveiben szembetűnő
párhuzam a gyászmunka tematizálása, még ha a két kötet
nyelvezete és stílusa markánsan el is tér egymástól.

A hosszú kihagyás után ismét publikáló, majd 2014-ben
első kötetével jelentkező Dimény H. Árpád könyvének köz-
ponti figurája a kötetcímbeli szójátékkal is hangsúlyozva az
apa, pontosabban az apa hiánya. A szövegek így egyfajta
gyászmunkaként, terápiaként foghatók fel, a versbeszédet il-
letően a legnagyobb kihívás az lehet, mennyire sikerül elke-
rülni a gyással kapcsolatos lírai közhelyeket, netán a melo-
dramatikusságot.

A terapeutikus jellegre játszik rá a kötet címe is: „patoló-
gia”, mint kórtan. Az önterápiás, öngyógyító jelleg erős nyo-
mot hagy a versek beszédhelyezetein: a lírai én sokszor mint-
ha magához beszélne, akkor is, ha a leírt szituációból egyér-
telműen kivehető, hogy egy másik személy is jelen van; má-
sokhoz és saját emlékeihez való viszonyát analizálja. „újrata-
nulom a rémületet” – olvasható a kötet első versében, amely-
lyel mintegy kijelöli a traumafeldolgozást mint a szövegek
értelmezési nyomvonalát.

A kötet első ciklusa, a *résztevő megfigyelés* témája a sze-
relem, pontosabban két ember sokszor ambivalens viszonya.
A szövegek többnyire az elhidegülésre, a közönyre - ügyetlen
szójátékkal élve: az *apátiára* – fókuszálnak, ezáltal a követke-
ző két ciklus komorabb tónusára hangolva az olvasót. A *mun-
kahelyi románc* című versben – mely egy csupán lehetőség-
ként felvillanó viszonyt, vonzalmat jelenít meg – pedig a sze-
relmi tematikába mondhatni brutális hirtelenséggel tör be a

halál, ezzel is a kötet egészének fő szólamához kapcsolva a ciklust.

A második ciklus elsősorban az anamnézis kettős jelentésére játszik rá. Orvostani vetülete a „kórelőzmények” felvételére utal: a gyász, a szeretett személy elvesztése. Míg, ha Platón-ra asszociálunk, a visszaemlékezés, az emlékek előhívása, mintegy újra tanulása juthat eszünkbe a gyerekkori, vagy az apafigurához kapcsolódó emlékek felidézése kapcsán: mintha a beszélő újraépítené magában az apja alakját, személyiségét, a hozzá való viszonyát, kettejük kapcsolatát. A vallomásos, narratív jellegű visszaemlékezésektől fokozatosan távolodva az apa alakja azonban elmosódik, a szövegek ennek megfelelően elvontabbak lesznek, a figurális nyelv dominál: „Kék, mint a túlvilág káprázata. Már apám borostája, haja is ezüst-kék, szemében kékeszöld érmeként szikráznak a bogarak” – játszatja össze a túlvilágra utaló képeket az apa alakjával, finoman beleszöve a transzcendenciát az emlékképekbe.

A harmadik ciklusban fiktív szerelmes leveleket olvashatunk, melyekben szintén a múlt rekonstruálásának kísérlete érhető tetten. Bár élő személy – a korábbi ciklusokban megidézett apa – beszél a versekben, a képek minduntalan előrevetítik a halált: „valami út mellett csúszott a lábam alatt a járda / s vele az árnyékok új figurája aztán ott voltál / benne te egy forró aszfaltdarabkában a repedésnél / az örök varázsú csillogásban mely kihült de / benne a hang a test zizzenése az apró szelíd élet / befészkelődése ahogy a fényre kiléptem álmomban” (III. levél), vagy: „s az udvarra néző tisztaszobában matrac rajta fakó / pokróc dermedt hideg gyík lábaim s az életnek nincs / hallható jele s az éjszaka már hatkor ránk omlik mint üres vakondjázat és mindet eltemet” (VII. levél).

Dimény-Haszmann Árpád költészete egyértelműen anyai, bármennyire elkoptatottnak és gyakran semmitmondónak is tartom ezt a terminust. A gyászmunka témájához olyan beszédhelyzeteket, versnyelvet választott, amelyben dominál a vallomásosság. A beszélőnek nem mindig sikerül távolságot tartani az érzelmileg felkavaró szituációktól, és a felfokozott érzelmi állapot túlrtsága miatt kicsit felhígulnak a szövegek.

A tematikai egységesség, illetve a szigorú szerkesztés nem érvényes a formára. A szövegek hol rímesek, hol avantgárd hatást mutató, központozás nélküli szabadversek. Ez a keveredés sokszor öncélúnak hat: előfordul, hogy a rímelés miatt kerül bele erőltetett töltelék sor a versbe: „ott gubbaszt magában abszolút és félelmetes tudás- / ként. nem szuszog, / inkább zizeg, mint celofáandarabkák egymáson, / kezében horcruxok” (kár volt belekeverni a Harry Pottert, semmi köze sem a kötethez, sem ehhez a vershez: *hiába*) vagy: „buzgó test-forróság, szeretkezni kéne, / de nem látom magam dermesztő szemébe” (*elhidegülés*) – a határozórag régies / népies használata a rím miatt elűt a szöveg nyelvi regiszterétől. Az alapvetően figurális, főként szinesztéziákra építő nyelv, nagyobb arányban vallomásos, esetleg narratív-visszaemlékező versbeszéd dominál a kötetben, ebből kilóg például a balladisztikus folklórhatást mutató, de azt a nyelvet modernizálni próbáló *ocsú dani* című szöveg, illetve itt-ott néhány közhelyes, patetikus vagy túlstilizált sor: „a szárnyanincs kalandvágy szép asszonyának”, Mintha már eleve kevés lett volna e földi lét, // mennyit hurcoltam magam, mennyi könny, mennyi veríték”, „búg bánatos bach a fuvolán”. Ezeket leszámítva egyébként dicsérendő a tudatos kötetkompozíció, az eredeti képi világ és találhatók jól eltalált, kifejezetten ígéretes darabok is a kötetben (*E. M. meséskönyvből, apatológia*).

Serestély Zalán kötete egységesebb színvonalú. Az ő esetében nem a vallomásos jelleg dominál: a halál, a gyász és a traumafeldolgozás képzetköréből a boncolást választja szöveg-szervező, központi képként és módszerként egyaránt, olyannyira, hogy ez a szemiotika szint-

jén is nyomot hagy a kötet egészén. Sokszor esetlegesen egymás mellé helyeztetnek ható képeiben az ismétlésen-variáción alapuló technika, illetve a refrénszerűen vissza-visszatérő képek teremti meg a kohéziót. A kötetcímbeli átkelés utalhat a mitológiai Léthe folyóra, a túlvilágba való átlépésre, a mellette levő „feltételes” jelző pedig a beszélő túlvilággal kapcsolatos vélekedésére.

Már a kötet cím tipográfiája is rájátszik a szövegeket uraló nyelvi játékokra (áttételes felkelésnek is olvasható). A halál e kötet esetében nem konkrét esemény, nem egy konkrét személy haláláról és meggyászolásáról van szó, csupán a halál tényéről, illetve az azt övező hiedelemvilágról és képzetkörről.

Rátérve a fentebb említett boncolásra, a szerző elemeire bontja a nyelvet, új kontextusba-grammatikai-szemantikai funkcióba helyezve szavakat (melléknév főnévként: „súlytalanod”, tulajdonnév köznévként használva: „dermata”, „detonata”), önkényesen újjáalakítva őket („apakrif”, és ezekre expliciten reflektál a képiség is: vissza-visszatér a pixel szó, mintha minden alkotóelemeire esne szét, és a túlságosan közeli nézőpontból egészen új arcát mutatná – így, a széthullás révén épül valami mássá. A kötet végén afféle privát mitológia-túlvilág felépülésének lehetünk tanúi, mely mintegy a romokból virágzik ki, akár (az eredeti jelentésében gyógyszer) a metilinkék (e versben – *gyilkosság tükörből* – virág). A halál tehát így lesz metaforikus és eredetmítosz, a gyász – a transzcendenciában való csalódást sejtetve – ironikussá válik. A transzcendencia megkérdőjelezésére játszik rá a fentebb említett, alapvetően a jelölők primátusát hangsúlyozó nyelvi játék is, mely által a jelölő és a jelölt referenciális kapcsolata elmosódik, esetenként meg is szűnik – a jelentés kiüresedik, ami a szubsztancia vagy a transzcendencia hiányára, ezúttal valamiféle metafizikai kételyre utal. Erre rímelve a vallási motívumokat szkeptikus felhanggal vagy keserű iróniával társító tematikájú versek, mint például a *betlehem-inga*, mely a karácsonyi ünnepkör kellékeit helyezi nyomasztó szituációba: „a tetemből szivárgó testmeleg és istállószag / a járdára csorgott. úgy emlékeztek: abban az évben nem maradt el a betlehemes”, vagy a kiváló *Galileában nem volt* című vers: „nem volt hal Galileában / és kenyér sem volt // éhség volt Galileában / rostély fogakon / szemeken / tó sem volt Galileában // halászok sem voltak / irgalom nem szorult / Galileába / Galilea nem szorult / Galileára”.

A nyelviségre koncentrált technika magában hordja annak a veszélyét, hogy öncélúnak, netán blöffnek hatnak egyes sorok: a vissza-visszatérő, egzotikus varázsigének szánt „meniszkusszal” például nem tudtam mit kezdeni: „ma beérsz végre e lusta zagyban / épp holdtölte lesz és csend és bamba / utcai lámpákról zápor szuszog/ képvihar dülja meniszkuszod” – nos, ez valóban képvihar, még ha bevallottan is az, ami menthetné a helyzetet, de attól még ugyanolyan zavaró. Összességében azonban figyelemre méltó, érdekes kísérlet a kötet.